

Mato Crkvenac *

Žarko Primorac **

Ivan Teodorović ***

REFLEKSIJE I PORUKE 24. TRADICIONALNOG SAVJETOVANJA HRVATSKOG DRUŠTVA EKONOMISTA

U Opatiji je održan od 9. – 11. studenoga 2016. godine tradicionalni skup ekonomista u organizaciji Hrvatskog društva ekonomista. Savjetovanje je održano pod pokroviteljstvom Predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar Kitarević.

Nakon političkih i gospodarskih neizvjesnosti tijekom godine 2016. koja se može označiti uglavnom kao godina neispunjenih obećanja i neostvarenih prilika, jesen te godine nakon izbora obilježena je novim očekivanjima i željama. Nova Vlada na čelu s A. Plenkovićem obznanjuje novi gospodarski program. Opatijsko savjetovanje bilo je jedno od javnih mjesta na kojem je predstavljen program razvitka za godinu 2017. kao i za naredno srednjoročno razdoblje u mandatu ove Vlade. Odatle i primjeren interes stručne i znanstvene javnosti kao i medija za poruke ovog savjetovanja.

Sudeći po zastupljenosti članova Vlade na čelu s premijerom Andrejem Plenkovićem može se ocijeniti da se je nastojala iskoristiti prilika za predstavljanjem programa ekonomske politike za godinu 2017. nove vlade, kao i mogućnost za otvaranje dijaloga sa svim dionicima u političkom i gospodarskom procesu. Taj dijalog je prethodio nekim odlukama Vlade kao i raspravama na razini Sabora prije i u tijeku donošenja proračuna za godinu 2017. Uz predsjednika Vlade na skupu su bili nazočni dr.sc. Zdravko Marić, ministar financija, Oleg Butković, ministar pomorstva, prometa i infrastrukture, Gari Cappelli, ministar turizma, doc.dr.sc. Tomislav Čorić, ministar rada i mirovinskog sustava, kao i predstavnici vladinih

* Prof. dr. sc. M. Crkvenac (E-mail: hde@hde.hr).

** Dr. sc. Ž. Primorac (e-mail: hde@hde.hr)

*** Prof. dr. sc. Ivan Teodorović, zaslužni znanstvenik, glavni i odgovorni urednik Ekonomskog pregleda (E-mail: iteodorovic@hde.hr).

agencija. Savjetovanju je nazočio i Guverner Hrvatske narodne banke prof. dr. sc. Boris Vujčić. Prisutni su bili i predstavnici Hrvatske gospodarske komore, i veći broj predstavnika stručnih udruga kao i predstavnici Primorsko Goranske Županije, grada Rijeke te domaćina grada Opatije.

Uz predstavljanje ekonomske politike Vlade, cilj savjetovanja bio je da se prvenstveno razmjene istraživački rezultati i stručna mišljenja o dosadašnjoj razvojnjoj i ekonomskoj politici. Predstavljene su i neke analize koje upućuju na mogućnosti daljnjeg razvitka i boljeg korištenja raspoloživih resursa.

U okviru uvodnog izlaganja na savjetovanju, premijer Andrej Plenković ukazao je na bitne odrednice ekonomske i razvojne politike Vlade za razdoblje od naredne četiri godine s naglaskom na godinu 2017. Neposredne mjere koje se predviđaju odnose se na stvaranje poticajnog poslovnog okruženja s jasno naznačenom ulogom poslovnog sektora i vlade. U tom pogledu ukazano je na nužnost neophodnih promjena u stvaranju ozračja socijalnog partnerstva kao i na potrebu konkretizacije mjera u pravcu jačanja konkurentske sposobnosti gospodarstva. Uz mjere koje se predviđa donijeti ukazano je i na očekivanja od malog i srednjeg poduzetništva, odnosno općenito od privatnog sektora u smislu porasta ekonomskog potencijala zemlje i njegovog doprinosa gospodarskom rastu. Spomenuto je i pitanje strukturnih prilagodbi, njihovo postepeno rješavanje uz stabilan rast i socijalnu sigurnost građana. Treba napomenuti da je tema strukturnih prilagodbi prisutna od početka procesa tranzicije od samoupravnog društveno - ekonomskog modela ka modelu otvorene tržišne ekonomije. Do sada se je pokazalo da postupnost nije dala očekivane rezultate te da je u najvećoj mjeri izostala stvarna politička volja da se ključne reformske mjere izvedu do kraja. Sa polaznom političkom stabilnošću koju nova Vlada ima, za očekivati je da ovog puta neće izostati odgovarajuća politička volja. Predsjednik Vlade je naglasio također potrebu smanjivanja ekonomskih neravnoteža s mjerama koje će težiti smanjivanju regionalnih razlika kao jednog od čimbenika za smanjivanje trenda iseljavanja kao i demografske politike.

Mjere koje se najavljuju, prvenstveno sa fiskalnog stajališta, imat će za cilj podizanje kreditnog rejtinga države i time stvaranje prostora za nova ulaganja i priljev kapitala u razvojno orijentirane projekte. U tom smislu ocijenio je da će godina 2017. biti početna u pogledu pokretanja promjena u gospodarstvu.

Predsjednik Vlade ukazao je na bitne temeljne ciljeve ekonomske politike kao što su:

- Stabilan rast,
- Povećanje konkurentnosti gospodarstva,
- Povećanje zaposlenosti,
- Demografska obnova,
- Učinkovito upravljanje državnom imovinom.

U pogledu ekonomskog rasta za očekivati je da će se već u godini 2017. ostvariti početak rasterećivanja gospodarstva s očekivanim učincima na stopu rasta. Konkretizacija mjera će se moći iščitati iz prijedloga proračuna koji je u pripremi i treba biti usvojen u Saboru prije isteka kalendarske godine.

Mjerama ekonomske politike težiti će se podizanju ranga konkurentnosti smanjivanjem fiskalnih i parafiskalnih nameta. Cjelovita fiskalna reforma, a koja je u procesu javne rasprave kao i njena provedba, prvi je korak u ostvarivanju povećanja konkurentnosti gospodarstva. Osnovne značajke te reforme odnose se na nastavak fiskalne konsolidacije. Od fiskalnog sustava se očekuje da bude stabilan, da se njegovom provedbom smanjuje porezna presija i da time djeluje na povećanje konkurentnosti gospodarstva.

Razina zaposlenosti, odnosno stopa nezaposlenosti kronično su prisutni od početka ekonomske krize. Povećanje zaposlenosti namjerava se ostvariti raznim poticajnim mjerama kao i korištenjem EU fondova. Reindustrijalizacijom uz poticanje rastućih i novih industrija otvaraju se perspektive za zapošljavanje, izveznu ekspanziju i porast konkurentnosti temeljem stvaranja nove dodane vrijednosti. Poduzeti će se aktivne mjere politike zapošljavanja s osloncem na sektorske projekcije i fleksibilizaciju tržišta rada. U podizanju razine zaposlenosti poseban se značaj pridaje reformi obrazovnog sustva koji osim svoje dugoročne komponente mora omogućiti i neposrednu prilagodbu sadašnjim potrebama na tržištu rada.

Hrvatska se nalazi u procesu depopulacije kao posljedice dugoročnih demografskih kretanja. Problem je već odavno sagledan, ali temeljni uvjeti za promjenu tog trenda nisu do sada bili ostvarivani. S obzirom na svu ozbiljnost ovog pitanja, Vlada je kao jedan od temeljnih ciljeva postavila demografsku obnovu. Očekuju se mjere za povećanu zapošljivost, pronatalitetne mjere i tome slično. Osnovica za demografsku obnovu jest ostvarivanje jakog gospodarskog okruženja s perspektivama za aktiviranje radno sposobnog dijela populacije i s realnim perspektivama za mlade ljude. To će omogućiti odgovarajući paket mjera, a time ujedno djelovati na smanjivanje iseljavanja.

Država još uvijek raspolaže neprimjereno visokom razinom imovine u njenom vlasništvu. To je resurs koji nije u dovoljnoj mjeri iskorišten, pa će se pristupiti uvođenju mjera za privatizaciju dijela te imovine kao i onih mjera koje će omogućiti učinkovitije upravljanje onim dijelom imovine koji i nadalje ostaje u državnom vlasništvu.

Smanjivanje regionalnih razlika namjerava se postići aktivnom razvojnom politikom poticanjem poduzetništva, poticanjem razvoja sektora s komparativnim prednostima za pojedine regije (poljoprivreda, turizam, zelene tehnologije i tome slično). Preispitati će se također definiranje razine nerazvijenosti. Paket mjera koji se odnosi na demografsku obnovu ima dodirne točke s problematikom regionalne razvijenosti.

Jedna od mjera ekonomske politike biti će i restrukturiranje državnih i javnih poduzeća sa ciljem povećane učinkovitosti. To se prvenstveno odnosi na željeznice i sustav autocesta odnosno cestovnu mrežu u cjelini.

Vlada namjerava zadržati kriterije socijalne solidarnosti uz provedbu efikasnijeg sustava socijalnih transfera kod kojih su sada još uvijek prisutne određene neefikasnosti. Također se očekuje reforma mirovinskog sustava na način da se osigura dugoročna održivost.

Iz izlaganja predsjednika Vlade može se prvenstveno iščitati dobro uočeno stanje i potrebe za brojnim promjenama u funkcioniranju ekonomskog sustava. Vjerojatno je kratkoća vremena od formiranja Vlade do ovog susreta sa znanošću i strukom uvjetovala dojam nedovoljne konkretizacije mjera osim u segmentu fiskalne reforme koju je prezentirao ministar financija. Za vjerovati je da će postojati i znanje i politička volja da se najavljeni okvir ekonomske politike i ostvari.

Na ovom su savjetovanju bila prisutna velika očekivanja većine prisutnih s obzirom na činjenicu da je godina 2016. bila vrlo turbulentna i sa skromnim ostvarenjima u pogledu otklanjanja strukturnih neravnoteža. Povećani interes izazvala je i inovativna koncepcija savjetovanja.

Program trodnevnog savjetovanja sadržavao je sljedeće module:

- Ekonomska politika za 2017. godinu,
- Hrvatsko gospodarstvo i svjetsko okruženje,
- Fiskalna politika za 2017.,
- Gospodarski izgledi i implikacije za monetarnu politiku,
- Monetarni izazovi globalnih razmjera,
- Što se stvarno promijenilo u hrvatskoj ekonomiji i okruženju?
- Ekonomija u uvjetima visoke zaduženosti: Slučaj Hrvatske,
- Ekonomska situacija u Srbiji.

U okviru programa organizirane su slijedeće panel rasprave:

- Odnos državnog i privatnog vlasništva
- Porezna politika
- Aktualna istraživanja.

U svim panel raspravama bili su prisutni istaknuti znanstvenici i stručnjaci za područja u okviru

kojih su se odvijale rasprave. Oko svih pitanja koja su bila dotaknuta u panel raspravama postignut je visok stupanj suglasnosti i konkretizirane su neke neposredne mjere sa ciljem podizanja kvalitete upravljanja, pojednostavljivanja poreznih administrativnih postupaka i načina ubrzanijeg transfera rezultata znanstvenih istraživanja u praksu.

Trećeg dana odvijale su se aktivnosti u okviru tematike obrazovanja i zapošljavanja mladih i bile su zamišljene kao susret studenata Ekonomskih fakulteta i korporacijskog sektora. Korporacijski sektor predstavio je strategije i pristupe u odabiru potencijalnih suradnika. Studenti su sa svoje strane raspravljali o njihovim očekivanjima, prioritetima i radnim iskustvima.

Savjetovanje je zaključeno rekapitulacijom bitnih događanja na savjetovanju koje je sažeo dr. sc. Mladen Mlinarević i ujedno pozvao prisutne na iduće jubilaro 25. savjetovanje HDE-a. Zatim se je prisutnima obratio završnim porukama prof.dr.sc. Mate Crkvenac a završnu riječ imao je predsjednik Hrvatskog društva ekonomista prof. dr.sc. Ljubo Jurčić.

Partneri ovog savjetovanja u Opatiji bili su: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Osijeku, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Sveučilište Sjever – Odjel za poslovnu ekonomiju, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci.

Već tradicionalno se savjetovanju obraća predsjednik Hrvatskog društva ekonomista s analizom stanja hrvatskog gospodarstva i osvrtom na svjetsko okruženje. S obzirom da se to izlaganje objavljuje u posebnom prilogu ovoga broja, to će se ovdje dati samo kratak prikaz bitnih uporišnih točaka ovog izlaganja. Prof. dr. sc. Ljubo Jurčić se osvrnuo na prognozu usporavanja gospodarskog rasta u svijetu i u okviru Europske unije. Posljedično ali i uzročno, prisutno je usporavanje međunarodne trgovine sa neizvjesnim izgledima oporavka. Uz to prisutna je visoka zaduženost svijeta, a ultraniske kamatne stope za sada ne olakšavaju ovu situaciju. Postavlja se pitanje dugoročnosti ovog fenomena i izlaska iz njega. To je uslijed toga što uobičajni odnos inflacije i nezaposlenosti izgleda nije uspostavljen. Kratkoročno, ekonomisti tvrde da se ove dvije varijable trebaju kretati u suprotnim pravcima. Tako visoka stopa nezaposlenosti treba pritiskati cijene na dolje, dok bi visoka stopa zaposlenosti trebala djelovati na porast cijena uslijed porasta plaća, odnosno potrošnje. Uz slabi rast plaća ovaj odnos varijabli biva poremećen. To je zateklo centralne banke a po svemu sudeći ovaj fenomen još uvijek nije dovoljno istražen. Više svijetla u tom smislu kao i na monetarne izazove globalnih razmjera ukazala je prof. dr. sc. Marijana Ivanov u svojem izlaganju, odnosno istraživanju. Upitni su novi izvori rasta i iduća faza tehnološkog napretka. Paradigma nove liberalne ekonomije je rast profita, rast produktivnosti uz istovremenu stagnaciju plaća te posljedično rastuća neravnomjerna raspodjela dohotka. Monetarne i fiskalne politike vode deflacijskim pritiscima. Sa političkog stajališta uočava se usporavanje integracije svijeta uz povećanje nacionalističkih osjećaja koji su kulminirali sa Brexitom. Migracijska kriza 2016. godine i političke napetosti unutar i izvan EU ukazuju na nedovršenost projekta Europske unije. U okviru toga sagledava se problematika rasta hrvatske ekonomije. Kao i ranijih godina ponovljeno je da

se razvojna i ekonomska politika moraju redefinirati u pravcu proaktivne politike. Polazište politike za rast nalazi se u industrijskoj politici, regionalnoj politici, politici javnih financija, ulozi banaka i tome slično. To bi sukladno predviđanjima Lj. Jurčića moglo dvostruko povećati sadašnju razinu proizvodnje.

Fiskalna je politika bila u središtu ovog savjetovanja počevši od izlaganja predsjednika vlade, ministra financija, pa sve do izlaganja i rasprava ekonomskih analitičara. Na savjetovanju je postignut načelni konsenzus da fiskalna politika ne može riješiti sve razvojne probleme. Ipak, valja napomenuti da ta politika može utjecati na porast nejednakosti odnosno smanjivanje tih razlika u pogledu uvjeta poslovanja, razina profita, općeg blagostanja i slično. O fiskalnoj politici Vlade u 2017. godini detaljnu prezentaciju dao je dr.sc. Zdravko Marić, ministar financija. U prvom dijelu on je ukazao na tendenciju pozitivnih kretanja makroekonomskih agregata, na pozitivna kretanja na tržištu rada, i na poboljšanje javnih financija s ciljem dugoročne održivosti. Napomenuo je da je po prvi puta došlo do smanjenja udjela javnog duga u BDP-u. Iako je u izlaganju stavljen naglasak na mjere fiskalne politike tijekom godine 2017., ipak se iz izlaganja i usputnih napomena radi o fiskalnoj reformi koja počinje sa idućom kalendarskom godinom a kojoj je cilj stvaranje uvjeta za porast konkurentnosti gospodarstva ostvarivanjem poslovno poticajnog okruženja. U tom smislu cilj je smanjivanje visokog poreznog opterećenja poduzeća i građana, otklanjanje porezne nestabilnosti, napuštanje sustava koji predstavlja prepreku poduzetništvu, selektivno smanjivanje velikog broja olakšica, oslobođenja i izuzeća kao i smanjivanje parafiskalnih nameta na racionalno prihvatljivu mjeru.

Ministar Marić istaknuo je da je cilj Vlade nastavak fiskalne konsolidacije i smanjivanje prekomjernog deficita čime bi se stekli povoljniji uvjeti za otplatu dugova kao i za nova zaduživanja. Pokrenuti će se mjere koje osiguravaju funkcioniranje stabilnog i održivog poreznog sustava na duži rok, uspostavu jeftinije porezne administracije i općenito izgradnju socijalno pravednijeg poreznog sustava. Za godinu 2017. ciljani deficit opće države trebao bi iznositi 2% čime se stvara temelj za dugoročni rast. Uz projicirana povoljna makroekonomska kretanja kao i stanje na svjetskom tržištu kapitala, ministar Marić očekuje da će se značajna opterećenja glede otplate dugova moći riješiti bez dodatnog zaduživanja. Tako za očekivanih 27 milijardi kuna financijskih obveza države u 2017. godini kao i oko 7 milijardi kuna, koje su stvorene izdavanjem obveznica na domaćem i inozemnom tržištu, a njihova je ročnost u prvoj polovici godine. Najveći dio ovih obveza vezan je uz ulaganja i poslovanje cesta. Naznačio je moguća rješenja za njihovo financijsko i poslovno restrukturiranje. Isto tako, očekivanim aktiviranjem državne imovine od 1,5 mlrd. eura godišnje utjecati će se na smanjivanje manjka proračuna opće države, slijedom čega se očekuje izlazak iz procedure prekomjernog proračunskog manjka i posljedično očekivanog podizanja kreditnog rejtinga. Logično je da bi iz svega trebao uslijediti pozitivan trend u pogledu investicijske aktivnosti.

Za provedbu fiskalne reforme biti će potrebno donijeti, procijenio je, oko 15 zakona. Navedene su neke od bitnih izmjena. Tako se predlažu izmjene u stopama PDV-a sa 13% na 25% za ugostiteljske usluge i bijeli šećer kao i podizanje praga za ulazak u sustav PDV-a sa 270.000 kuna na 300.000 kuna. U pogledu poreza na dohodak predlaže se smanjenje sa 25% na 24% i s 40% na 36% uz povećanje osobnog odbitka na jedinstvenu razinu od 3.800 kuna za sve. Također se predviđa izmjene za uzdržavane članove obitelji i progresija za djecu. Kod poreza na dobit smanjila bi se opća stopa s 20% na 18% dok bi ona za male i srednje poduzetnike i poljoprivrednike iznosila 12%. Uvelo bi se plaćanje doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje na drugi dohodak, ali po upola sniženim stopama (mirovinsko 10%, zdravstveno 7,5%). Porez na promet nekretnina smanjio bi se sa 5% na 4%. Također se predlaže ukidanje poreza na tvrtku. Sa godinom 2018. izvršila bi se transformacija komunalne naknade u jedinstveni porez na nekretnine.

Učinci ovih mjera za 2017. procijenjeni su u odnosu na BDP u iznosu od 1,5 mlrd kuna do 2,5 mlrd kuna, dok se u odnosu na zaposlenost očekuje 6.500 do 11.500 novih radnih mjesta te povratni učinak na proračun između 400 i 800 milijuna kuna.

Pretpostavke ostvarivanja fiskalne reforme i fiskalne konsolidacije polaze od prihodne strane na kojoj su očekivanja od nastavka pozitivnih makroekonomskih kretanja i prvenstveno od projekcija rasta kao i pozitivnih učinaka na prihodnoj strani od porezne reforme kao takve. Na rashodnoj strani predviđa se kontrola i efikasno trošenje unutar parametara koje će zadati novi proračun po njegovom usvajanju. Uz to očekuje se da se sav višak prihoda (prodaja državne imovine, očekivani porast potrošnje stanovništva i sl.) usmjeri u rasterećenje dohotka s konačnim ciljem jačanja privredne i investicijske aktivnosti.

O gospodarskim izgledima i monetarnoj politici zapaženo izlaganje bilo je prof.dr.sc. Borisa Vujčića, guvernera Hrvatske narodne banke. Analitički je potkrijepio tvrdnje da je monetarna politika bila u kontinuitetu provedena u smislu osiguravanja osnovnih zadataka koje narodna banka ima po svojem institucionalnom habitusu. Unutar osiguravanja stabilnih uvjeta na tržištu, mjerama monetarne politike, orijentacija je bila omogućiti stabilan rast unutar gabarita koje je davala ekonomska politika. U pogledu ekonomskog rasta ocijenio je da je glavni generator rasta izvoz od godine 2015. na ovamo i to prvenstveno kao posljedica ulaska u Europsku uniju. Bez tog ulaska oporavak ekonomije bi kasnio po ocjeni Vujčića. Takva kretanja u segmentu vanjske trgovine omogućila su ostvarivanje suficita u tekućem računu platne bilance. Ipak, prema analizama HNB slijedi upozorenje na tendenciju usporavanja rasta izvoza. Upozoreno je da ukoliko se ne provedu strukturne promjene tada može uslijediti izostanak izvoznog učinka. Kao pozitivne pokazatelje guverner je istaknuo tendencije rasterećenja duga, oporavak domaće potražnje i rast investicija prvenstveno kao posljedicu učinkovitijeg korištenja EU

fondova. Ukazao je na činjenicu pada cijena uslijed pada cijene energije i neprerađanih prehrambenih proizvoda te je ocijenio da opasnost od deflacije za Hrvatsku ne postoji. Naprotiv, ocjenjuje se mogućnost određenog rasta inflacije uslijed mogućeg utjecaja porasta bazičnih cijena prvenstveno energije i prehrambenih proizvoda. Slijedom povoljnijih makroekonomskih kretanja i očekivane porezne reforme očekuje se određeni rast osobnih primanja kao i rast korporacijskih profita. Istovremeno pad ulaznih cijena pozitivno će utjecati na izvoznu konkurentnost na način da se očekuje brži rast produktivnosti od rasta plaća.

U pogledu monetarne politike predviđa se nastavak ekspanzivne monetarne politike kao i pad kamatnih stopa. Očekuje se smanjivanje regulatornih zahtjeva kao i nastavak intervencija na deviznom tržištu. Uočava se da banke postepeno ublažavaju uvjete kreditiranja. Kod svih glavnih djelatnosti raste zaduživanje osim u sektoru građevinarstva. Guverner upozorava da bi niska kamatna stopa mogla otvoriti rizike u pogledu financijske stabilnosti.

U izlaganju dr.sc. Željka Lovrinčevića, znanstvenog savjetnika u Ekonomskom institutu Zagreb, uočene su tri komponente i to: osvrt na ekonomski rast i poveznica s poreznom reformom, način rada na poreznoj reformi i osvrt na bit i učinke porezne reforme. Podsjetio je da na rast utječu tri bitne komponente: izvoz, potrošnja i investicije. U pogledu faktora rasta ukazao je na činjenicu smanjivanja cijene kapitala, na utjecaj turističkog sektora i na cijenu energenata. Upozorio je da utjecaj tih čimbenika vremenom slabi te je potrebno promišljati o načinima podizanja konkurentnosti ekonomije. Jedan od izvora porasta konkurentnosti vidi u poreznoj reformi. Test za ostvarivanje porezne reforme biti će prihvaćanje mjera za godinu 2017., odnosno proračuna. Ukoliko dođe do odstupanja u predloženim mjerama, dopunama i iznimkama, tada se čitav projekt porezne reforme može dovesti u pitanje. Ocjenjuje da politička situacija ipak daje nadu da se takav negativan scenarij neće dogoditi.

Što se porezne reforme tiče ocijenio je da ukoliko se ona provede, tada postoji realna mogućnost ostvarivanja minimalnog inicijalnog rasta od oko 3% uz upozorenje da porezna reforma u suštini ne rješava problem dinamiziranja ekonomskog rasta. Za ostvarivanje viših stopa rasta biti će potrebno provesti i neke druge reforme a ne samo fiskalnu. Upozorio je na kratke rokove za usvajanje proračuna i za donošenje potrebnih 15 zakona za provedbu novih mjera. To je razlog zašto je bitno skraćeno vrijeme za javnu raspravu. Također je opetovano upozorio na opasnosti od pomanjkanja političke volje za donošenjem paketa reformi i proračuna, što bi moglo otvoriti opasnost od još jedne izgubljene godine.

Osvrćući se kao član radne grupe pri Ministarstvu financija na rad na fiskalnoj reformi, ukazao je na intenzivnost tog rada tijekom nekoliko mjeseci. Provedena je ocjena stanja i kompleksna analiza svake od predviđenih mjera u kontekstu ciljeva porezne politike. Kompleksnost zadatka očitovala se u činjenici

da svaka od mjera ima kao posljedicu u najmanju ruku na prihodnoj i rashodnoj strani proračuna, odnosno utječe na svakog od korisnika proračuna bilo da se radi o državi, poduzećima ili pak građanima i njihovim asocijacijama. U tom radu izvršena je specifična analiza koristi i troškova za bitne korisnike proračuna kako za one koji su dio prihodne strane proračuna, tako i za one koji ulaze u strukturu rashodne strane proračuna. Iz izlaganja se je moglo zaključiti da se je natiojao postići implicitni Pareto optimum. Naglasio je pri tom da mjere i njeni učinci imaju određeni vremenski pomak te da tako treba sagledavati prikazane kvantifikacije. Takav pristup zahtijevao je intenzivan rad u relativno kratkom roku.

Lovrinčević se je posebno osvrnuo na kvantifikacije učinaka za 2017. godinu kao i određene procjene za godine koje slijede. O njima je govorio ministar Marić tako da ih ovdje nema potrebe ponavljati. Međutim svakako treba istaknuti procjenu ukupnih poreznih davanja koje padaju sa sadašnje razine od 37,5% na 34,5% u godini 2017., dakle za oko 2 milijarde kuna. Također je procijenjena efektivna stopa PDV-a koja u godini 2016. iznosi 15,6% s blagim padom na 15,5% u 2017. i na 15,3% u 2018. godini. Zaključio je da bi ove mjere trebale potaknuti ukupnu ekonomsku aktivnost, a posebno privatni sektor. To tim prije što ne očekuje da će se uvjeti u okruženju tj. EU i svijetu bitno pogoršati u usporedbi sa godinom 2017.

Dr.sc. Goran Buturac, znanstveni savjetnik u Ekonomskom institutu Zagreb predstavio je rezultate svog istraživanja na temu "Ekonomija u uvjetima visoke zaduženosti: Slučaj Hrvatske". Uvodno je ukazao na izvore duga s početkom ekonomske krize. Oni su proizašli iz razvojne i ekonomske politike koja je bila prisutna, a od krize nadalje iz činjenice da je smanjena ekonomska aktivnost utjecala na smanjivanje poreznih prihoda. U takvim okolnostima država se sve jače zadužuje dok se kod ostalih sektora primjećuje postepeni pad tijekom vremena. U konačnici uočava se ukupan pad duga uz pojačano razduživanje poduzeća i banaka. Istovremeno udio kratkoročnog duga se povećava. Zanimljiv je dug države koji raste do 2014. godine. Iako se ne naziru neposredni rizici zaduženosti ipak upozorava da je udio od 86% u BDP-u visok. Dug sam po sebi ne bi bio problematičan ocjenjuje Buturac, da je odlazio najvećim dijelom u tehnološku obnovu i u realni sektor općenito. Tada bi se javljao manji problem otplate duga. Problem je u tome da je dug alocirani za druge potrebe s posljedicom nedostatne proizvodnje. Nakon početnog impulsa za izvoz nakon ulaska u EU, postavlja se pitanje osmišljavanja razvojne politike s ciljem dosizanja viših stopa rasta. Idealno gledano, rast bi u najmanju ruku trebao biti viši od izdataka za kamate po otplati duga kao i za rješavanje problema nezaposlenosti.

Buturac smatra ključnim povećanje proizvodnje za što pruža analitičke dokaze glede raspoloživih resursa. Ocjenjuje da poticajima treba stvoriti mogućnosti za porast zaposlenosti odnosno porast stope aktivnog stanovništva. Kao posljedicu može se očekivati porast potražnje stanovništva. Ukazuje na potrebu strukturnih

prilagodbi s ciljem podizanja konkurentnosti što je za malu zemlju jedino moguće rješenje. Jačanjem djelovanja bitnih izvora rasta kao što su izvoz, potrošnja i investicije moguće je dinamizirati rast. Mjerama razvojne i ekonomske politike neophodno je djelovati na izmjenu gospodarske strukture i strukture izvoza s orijentacijom na proizvode više i visoke dodane vrijednosti odnosno na udio visoke razine znanja u segmentu izvoza usluga. U tom pogledu biti će potrebna koordinacija svih nositelja razvojne politike i posebno jačanje svijesti o značaju razvoja i istraživanja odnosno o podizanju kvalitete u obrazovnom sustavu sukladno suvremenim potrebama.

U okviru svih panela koji su održani na ovom savjetovanju bilo je kao što je već ranije istaknuto zanimljivih pogleda i rasprava koje su dopunile ključne teme programa iz prvog dana. Ono što ohrabruje su znanstveno i stručno sve istaknutiji doprinosi mladih istraživača na gotovo svim ekonomskim fakultetima u zemlji. Gledano sa tog aspekt u pogledu perspektiva može se reći da situacija ohrabruje.

Zaključno je prof.dr.sc. Mato Crkvenac nadahnuto rekapitulirao ono što je bilo najbitnije i dodao vlastita zapažanja u smislu poruka ovog savjetovanja. Pozivajući se na iskustva sa ranijih savjetovanja pledirao je da poruke sa ovog savjetovanja naiđu na plodno tlo kod svih dionika ekonomske i razvojne politike. Pri tom je upozorio na neka pitanja o kojima znanost treba dati odgovarajuće odgovore. U odnosu na centralnu temu savjetovanja podsjetio je da je svrha fiskalnog sustava prvenstveno okrenuta potrebama društva kako bi ono moglo funkcionirati. Iz sustava i mjera može se u konačnici iščitati o kakvom društvu se radi, odnosno u kojem pravcu ideološki i politički prioriteti usmjeravaju razvitak društva. Naglasio je da fiskalni sustav također utječe na poticaje odnosno inicijative. Tako se na primjer oporezuju aktivnosti koje su štetne kao što su duhan i alkohol, a istovremeno se daju porezne olakšice odnosno alociraju primjerena sredstva iz proračuna za aktivnosti koje se smatraju korisnim kao što su to primjerice udruge civilnog društva i kao što bi to u načelu trebalo biti u pogledu znanstveno istraživačkog rada i obrazovanja općenito. Podsjetio je na istraživanja J.E.Stiglitz i još nekih koja pokazuju da podjednako u empiriji kao i teoriji niske stope oporezivanja korporacija neminovno ne induciraju investicije. Razvitkom našeg poreznog sustava valja istražiti i pristupiti diferencijaciji u odnosu na one koji investiraju ili ne i uspostaviti odgovarajući sustav stimulacije odnosno destimulacije. Tu je prvenstveno naglasio potrebu vođenja razvojno proaktivne politike. Također su ostala otvorena pitanja oporezivanja renti, monopola, bankarskog sektora. Slijedom pozitivnog ozračja i uspostavljene političke stabilnosti upozorio je da ne smije izostati politička volja za provedbom fiskalne reforme i za njezinim kontinuitetom. Podvukao je činjenicu da je postignut konsenzus o tome da fiskalna reforma ne rješava sve probleme te da je potrebna orijentacija i na strukturne prilagodbe. Povoljni makroekonomski pokazatelji i općenito nastavak pozitivnih kretanja u postkriznom razdoblju treba iskoristiti u pravcu dinamiziranja rasta s ciljem ostvarivanja viših

stopa rasta, pozitivnih pomaka u pravcu pune zaposlenosti, uspostavu unutarnje i vanjske ravnoteže, podizanju razine konkurentnosti gospodarstva uz jačanje realnog sektora kao ključnog nositelja rasta izvoza. Također je ponovio dio poruka sa prethodnog savjetovanja od kojih ističemo one koje su sukladne izrečenim ciljevima nove Vlade. Ostvarivanje ciljeva treba sagledavati u dinamičkom kontekstu i to u vidu neposrednih mjera s kratkim razdobljem njihovog ostvarivanja i pripremom mjera u tekućoj godini s očekivanjima na srednji rok. U tom roku ali i kao dugoročna sastavnica zahtjev je da u razvojnoj politici mora doći do spoznaje o važnosti razvitka u prostoru. U situaciji depopulacije znatnog dijela prostora u Hrvatskoj, gdje su neki prostori gotovo ispražnjeni, revitalizacija prostornog planiranja i regionalnog razvitka jedan je od važnih čimbenika demografske politike. U ostvarivanju razvojnih ciljeva općenito, preporuka je da se donosioci odluka u većoj mjeri oslone na struku i znanost, nego što je to bio slučaj do sada.

Savjetovanje je zaključio Ljubo Jurčić, predsjednik HDE, uz zahvalu svima na kvalitetnim priložima, panelima i raspravama. Zahvalio je i medijima na dobrom medijskom praćenju savjetovanja. Naglasio je da je dio izlaganja već objavljen u Zborniku radova, dok će dio znanstvenih radova biti objavljen u znanstvenom časopisu Hrvatskog društva ekonomista "Ekonomski pregled", tijekom 2017. godine. Također je naglasio da se u 2017. godini obilježava 25. godišnjica savjetovanja za koju se priprema niz specifičnih aktivnosti kao i određene inovacije u pogledu organizacije i sadržaja idućeg tradicionalnog skupa u Opatiji.